

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrto leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 29. maja 1867.

Gospodarske stvari.

Razdelitev pašnikov in zložitva (Arrondirung) zemljišč.

Neovrgljivi in prvi pogoj zraven umno obdelovanih zemljišč je gozd (boršt, šuma) pri kmetijstvu. Gozd je v resnici duša slednjega kmetijskega obdelovanja, in če kmetovalec njega nima, revež je. Gozd daja kmetiji potrebnega lesa za kurjavo, za podstrešja, orodje in druge kmetijske potrebe; posebni gozdni pridelek za kmetijstvo je pa tudi stelja, kajti če stelje ni, tudi gnoja ni, in če tega kmetovalec nima, posebno na Krasu, mu žito in drugi sadeži ne hasnejo.

Tedaj prva naša skrb bodi, da se gozdi ohranijo in kolikor mogoče izboljšajo. Od tod pa dobivamo še družih neprecenljivih dobrot, in teh tem več, čem gostejši je gozd. Kjer tedaj gozdov ni, tudi le-teh dobrot ni; ondot suša posebno po Krasu sleherno leto vse popari. Dognana resnica je tudi to, da, kadar goste šume pokrivajo hribe in doline, se dežni oblaki raje pristavljajo ter rahel dežek na prepeklo zemljo spuščajo; potem pa se mah po drevju, po skalah in po tleh, listje, resje itd. mokrote napije, jo v sebi drži, ter počasi studence, potoke itd. pojí in drugo mokroto z oblakov na-se vleče. Kjer so gosti gozdi, ondi se mokrota počasi s hribov, strmin in žlebin oceja; če so pa hribi in doline svitli — brez gozda, je pri vsakem naglem dežju tam na mestu, še bolj pa po ravninah velika škoda, kajti nalivi naglo derejo navzdol, trgajo se seboj zemljo, grušče itd., potoki potem iz svojih strug vdarjajo in — njive in senožeti vničujejo in njih pridelke se seboj ne-sejo. Tedaj vsaka šuma je na neprecenljivo korist kmetijstvu; zatega del pa ne bi se smeli z grmovjem obraščeni pašniki posameznim lastnikom deliti. Ako bi se tudi taki pašniki na Krasu delili, zginilo bi grmovje in ž njim tudi vse gori popisane koristi; burji bi se pak vrata širila, ter trgala bi neusmiljeno trato in še to malo zemlje, ki jo še ima Kras.

Premišljevanje, v katero se je spustil visokočastiti poslanec gosp. dr. Toman preteklo jesen v ljubljanskem deželnem zboru o razdelitvi pašnikov, je po vse iz praktičnega življenja vzeto (glej letošnje „Novice“ št. 3). Ako bi se pa tudi po Krasu vsi pašniki brez izjemka lastnikom delili, bilo bi to djanje od druge strani na veliko škodo posameznim posestnikom, občini in tudi vsej deželi, in zakaj? — Revščine je posebno na Notranjskem in tudi po primorskem Krasu čedalje več, Trst je blizo, drva ondi draga; sila pa kola lomi, to je, sila ne pozna postave — v malo letih bi iz obraščenih pašnikov skalnat svet postal; burja bi gospodarila čez in čez, in tudi po tistih zemljiščih, kjer sedaj še kak šopek obraščenega pašnika zavetje dela

zemlji. Ne preziram tistih umnih posestnikov, kateri bi njim odločno gmajno še veliko več na vse strani izboljšali, a taci je zelo malo — in še takim umnim gospodarjem bi snedeži, potem ko bi vse svoje grmovje izsekali, šume toliko časa ščipali in ščipali, da bi primorani bili, zoper svojo voljo vse brez razločka iztrebiti jih. In to se je že večkrat zgodilo!

O principu, da je skrajni čas pašnike deliti, so ene misli tisti vsi, katerim je mar za blagostan deželanov in napredek kmetijstva. V tem nam „Novice“ že dosti let sem pridigajo ter koristi delitve temeljito razlagajo; al vendar do sedaj brez izdatnega vspeha. Posebno na Krasu bi bilo treba razdelitev golih pašnikov pospešiti, kajti brez tega — verjemite mi! — ne bo Kras nikoli dobil zelenega krila. To je tudi že v spisih „o pogozdevanju Krasa“ (glej „Novice“ leta 1865. list 35 itd.) dokazano bilo. In če tudi, ne samo avstrijska, ampak vsa evropska gozdna društva Kras ogledujejo, bode Kras vedno skalnat ostal in nikdar se pogozdil, dokler se njegovim pridnim stanovalcem v razdelitvi golih pašnikov prilika za ta namen ne dá. Poglejmo, kaj so pri Občinah in pri Bazovici v malo letih po razdelitvi skalnatih gmajn dosegli? Očistili so jih sivega skalovja, tako, da človek, ki je ta svet pred videl, mora strmeti, kaj njegova umna moč zmore. Zginile so skale, ktere so bile kot tlák druga na drugi nakupičene; nastala je potem lepa obzidana ograda z njivo, gladko snožetjo, nasajena s trto vinsko in raznim drevjem. Med drugimi posestniki naj bo v izgled prvi in edini gosp. Andrej Danel iz Občin, kateri že nekaj let sem lepe senožeti iz skalnatega sveta dela, ter tudi sedaj pri Franetiču ogrado 15 oralov veliko iz čisto skalnatega svetá napravlja. Tiste dele gmajn pa, ki so še s kakim grmom zaraščeni, ne dajo kraške soseske v razdelitev, kajti v predragem spominu jim je še razdelitva njih lepih borštev od 18. in sedanjega stoletja posameznim lastnikom, kateri so vse svoje dele popolnoma uničili — zakaj Trst je blizo in drva tam so vedno draga. Sedaj pa zavidajo one soseske, ki so od tistikrat do danes svoje boršte v skupnem varstvu in vživanju ne samo ohranile, a tudi izboljšale. V izgled naj nam bo med malo drugimi soseskami na Krasu med sivim Krasom ležeča Divača.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

* V 4. listu letošnjih „Novic“ je bilo svetovano, kako se plesnobni vonj (duh) vinu odpravi. Poskusil sem tudi jaz po tem nasvetu izboljšati svoje vino, ki je prav hud duh imelo. Ker nisem vedel, ali bi olje ali maslo bolje bilo, vzamem blizo pol maselca laškega olja in ravno toliko masla, in ko se je maslo raz-

stopilo, vsujem v to en masec sivega prosá (sirk bi morda še boljši bil), crem to dobro četrť ure; potem vsujem vse prav vroče v polovnjak, ki drži 250 bokalov, v katerem pa je le še polovica tega plesnjivega vina bilo. In res, ko čez tri dni vino pokusim, bilo je čistejše kot pred, in ni imelo nič več plesnjivega duhá. Samo po prežganem, kakor po trijetu, je enmalo okus imelo. Brž ko ne sem na tako malo vina preveč te reči noter djal. Vendar se ta okus in duh lože prenese kot plesnoba.

Kl. F.

Občni zbor kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje.)

O sporočilih, ki so jih podružnice poslale občnemu zboru, je poročal tajnik dr. Jan. Bleiweis. Kot namestniki podružnic so bili pričujoči: gosp. grof Jož. Barbo in gosp. Jan. Majnik, predsednika podružnic, in pa gosp. vitez Gutmansthal kot zastopnik podružnice boštajnske. On prvi poprime besedo in poroča, da bi se v Boštanji naredila šolski mladini v poduk lepa drevesnica; zahvaljuje se družbi, da je v pripomoč tej napravi darovala znesek, ki se je nabral iz doneskov tamošnjih udov kmetijske družbe, ter prosi, naj se jej to dovoli še za nektera prihodnja leta. Dr. Bleiweis podpira to prošnjo s pohvalo marljive podružnice boštajnske; grof Barbo jo tudi podpira, pa predlaga, naj se za zdaj ta podpora zagotovi za eno leto. Zbor sprejme ta predlog.

Podružnica radoliška po predsedniku svojem gosp. dekanu Vovku želi podučne knjižice za ljudstvo naše, da se bode vedelo obnašati, kadar bojo zavoljo revizije katastra geometri na novo merili zemljišča. Dr. Bleiweis predlaga, da se ta prošnja izroči deželnemu odboru, kateri ne bode iz oči spustil te za deželo važne zadeve. Zbor je enoglasno sprejel ta predlog. — Podružnica ta želi tudi pravice, da bi vsaka občina (srenja) dobila pravico, da vpelje pasji davek za obrambo preobilih psov in strašno nevarne stekline. Dr. Bleiweis omenja, da je to isto željo izgotovil že deželni zbor in da je pričakovati od vlade, da potrdi postavo, po kateri morejo občine vpeljavati pasji davek.

Podružnica novomeška po predsedniku svojem gosp. proštu Arko-tu toži o zanikernih poslih, lenuhih, ki jih je vse polno, o brezvestnih kajzarjih, ter želi, da družba kmetijska prevdari te nadloge in svoje nasvete izroči deželnemu zboru. Predlog gosp. Dežmana, da se pismo podružnice novomeške izroči deželnemu odboru, je bil sprejet.

Predsednik podružnice kočevske gosp. Ernest Faber, nanašaje se na temeljiti popis, kako se godí z gozdi na Kranjskem, želi, da se družba obrne do deželne vlade zaradi natančnega spolnovanja gozdne postave in za varstvo gozdov po logarjih. Sklep zborov je bil, da se ves spis natisne v sporočilu kmetijske družbe in sicer stori po poti deželnega odbora, česar je treba za ustanovljenje gozdnarjev.

Podružnica loška po predsedniku g. Schweigerji toži, kako nemilo ravná šneperska grajščina z gozdom, v katerem imajo tudi kmetje svoje pravice in prosi, naj družba kmetijska na dostojni poti pospeši poravnavo služnih pravic (servitutov). Enoglasen sklep je bil, naj to stori odbor kmetijske družbe.

Gosp. grof Barbo v imenu podružnice svoje izročuje zboru pismo g. Gurnika, glavarja železnične postaje ljubljanske, v kateri pravi, da bi rad kaj storil, da bi se izpeljevanju dolenskega sadja v druge dežele pripomoglo, pa da naj kmetijska družba pokaže, kako. Predlog dr. Bleiweisa, da se to dobromisleče

pismo podá dolenskim podružnicam v prevdarek in nasvèt je bil enoglasno sprejet.

Gosp. P. N. Feuser, za kranjsko deželo ves uneti posestnik na mahu, izročuje družbi poduk, kako bi kmetje si najlože mogli ohraniti svoj gozd s tem, da bi jim en čas bil gozd (boršt), drug čas pa polje. Sklep je bil, da se ta za naše kmetije važni poduk natisne ves tudi v „Novicah.“ (Dal. prih.)

Jezikoslovne stvari.

Pogan (der heide). *)

Spisal Fr. Levstik.

(Konec.)

Zdaj se vpraša: kateri je besede pogan prvotni pomén? Ako hočemo to zvedeti, moramo pogledati koreniko. Ta je gn, ktero s črko a na konci pomnoženo nahajamo tudi v glagoli: gn-a-ti (žen-e-m) treiben, s črko i v glagoli: gn-i-ti faulen (pm. nsl. kl-i-ti keimen, kál f. keim). V besedah: po-gan, na-gan-a, po-gan-j-a-ti nahajamo to koreniko povikšano v: gan, a v glagolih: gon-i-ti, žen-e-m povikšano v: gon, žen. Korenika gn prvotno znači: entfernen, od sebe porinoti, vreči (pm. nsl. kamen zagnati einen stein werfen). Zato je gnati: von sich entfernen, treiben, gniti sich in dem ekelhaften zustand des entfernten, ausgeworfenen (der excremente) befinden: faulen; — gnoj das faulende; pogan f. ster-cus, das ausgeschiedene, poganъ adj. mit koth (stercus) beschmutzt.

V slovanščini se pojem excrementum tudi sicer veže s pojmom: entfernen, werfen; pm. nsl. v Ribnici: okinoti (nam. okid-no-ti) se den leib ausleeren, strsl. КИДАТИ werfen. Mikl. lex. 327; pm. dalje: met-a-ti strsl. МЕТТИ МЕТ-Ъ werfen, i potem strsl. МОТЗИА, МОТЗИАO fimus. Mikl. bildung der nomina 35.; nsl. metulj schmetterling, metlj (-tilja), metul dain. 90.; srb. metilj mik.; čšk. motyl; poljski: motyl; gsrb. mjetelo, dsrb. mjatel z nemškim: schmetterling, kar si je v rodi z glagolom schmeissen; avstrijsko-nemški se metulj zove krautscheisser. Mikl. lex. 366.

Niti se more očitati, da je pridevnik poganъ nenavadno storjen; tacih je več: strsl. ПОКОРЪ adj. obediens, ПОЛОГЪ adj. obliquus (nsl. položъn), ПОУХИЛЪ adj. curvus (nsl. hiljast) itd.

Poganъ adj. torej prvotno znači stercoreus, kar glasno priča tudi nsl. opoganiti se, srb. pogan f. i dsrb. hugaňas se, potem znači še le sploh: gnusoben, nesnažen, nečist.

A kako je z latinsko besedo paganus? Diez wörterb. 1. 301. piše: „pagano it. sp. itd., auch böhm. pohan, adj. heidnisch, subst. heide; von paganus, also eigentl. ländlich, bäurisch, und so hiessen die bekenner des alten götterdienstes, weil er sich seit Constantin d. gr. auf das platte land hatte flüchten müssen. Dasselbe, was paganus, bezeichnet unser heide, ahd. heidan, goth. f. haithnô (von haithi feld), vgl. Grimm myth. p. 1198.“

Kar Diez piše o besedi pagano, prav sodi, vendar to ne izpodbija moje misli. Vsi vemo, da so Latinci neznabogu rekli paganus. To besedo so potem krščanske vere oznanjalci prinesli k Slovanom, kateri so imeli uže poprej svojo, tej vso podobno besedo poganъ. Znano je, da so prvi oznanjalci neznaboge po svetem pismu imenovali nečiste narode, i tako je stara slo-

*) V zadnjem listi na 169. strani v 24. vrsti od zdo-laj gori beri: ПОГАНКЕННИЕ namesti: ПОГАНЕКНИИЕ.